

חנוכיה, "בצלאל" מתתיהו החשמונאי

HANUKKA LAMP, "BEZALEL"
MATTATHIAS THE
HASMONEAN

586 ■ 1/1999 ■ טבת התשנ"ט

רשות הדואר
ISRAEL POSTAL AUTHORITY
PHILATELIC SERVICE **השירות הבולאי**

הדלקת נרות בחג החנוכה אינה מוזכרת בספרי המכבים, אלא במקורות ספרותיים אחרים מימי בית שני, כך שאין יודעים מתי בדיוק התחיל המנהג ומה היו נסיבותיו. עד ימי הביניים ההדלקה נעשתה בנרות שמן בודדים שהעמידום בשורה, וידועים מנהגי הדלקה שונים.

מימי הביניים החל השימוש בחנוכיה שנעשתה מחומרים שונים: אבן, חרס, מתכת, או מחפצי חולין שהוסבו לחנוכיה. החנוכיה עוצבה וקושטה במוטיבים שונים של פרחים, בעלי חיים וסמלים דתיים. חז"ל אף קבעו חובת הודיה בתפילה מיוחדת הפותחת במילים (בנוסח המאוחר): "על הניסים... ועל הגבורות".

חנוכיה הנראית בבול נעשתה ב"בצלאל" על פי פסלו של בוריס שץ.

בתי הנר משני צידי החנוכיה הינם תופעה מוכרת מחנוכויות בימי הביניים באירופה, בחלב (ארם צובה) ובפרס. במקומות אלו נהגו להדליק בנוסף לנרות החנוכה שני נרות נוספים - האחד "שמש", שבו הדליקו את הנרות והשני לצורך שימוש לאורו.

ד"ר דב הרמן

הפקולטה ליהדות, אוניברסיטת בר-אילן

חנוכיה שבמרכזה דמותו של מתתיהו ועליה הכיתוב: "על הניסים ועל הגבורות", משקפת את התהוותו של חג החנוכה, החל מפועלו של מתתיהו ועד לעיצוב דפוס החג, בהדלקת שמונה נרות ובתפילת "על הניסים".

בשנת 167 לפני סה"נ הנהיג מתתיהו בן יוחנן בן שמעון ביחד עם חמשת בניו, את המרד העממי ביוונים ובמתיוונים, נגד גזרות הדת שגזר המלך היווני אנטיוכוס אפיפנס על היהודים.

לפי המסופר בספר המכבים (א, ב:א) מתתיהו היה כהן (ובמקורות מאוחרים: "כהן גדול" שהוא כינוי לחשיבות אך לא למשרה), נצר למשפחת יהויריב, מגדולי בבל שעלו לירושלים (נחמיה יא:י) ומקום מושבו היה במודיעין. עזיבתו את ירושלים נובעת, כנראה, ממורת רוחו מהשפעת המתיוונים על המצב הדתי בירושלים. יוספוס פלביוס מתאר כ"חשמונאי" (קדמוניות יב, ו:א) אך אין לדעת אם זו תוספת כינוי אישי לשמו, או שמשפחתו נקראת כך, אולי על שם היישוב "חשמון" (יהושע טו:כז).

מרד פרץ במודיעין לאחר שמתתיהו הרג יהודי שביקש לציית לאנשי המלך ולזבוח על הבמה לעבודה זרה. מתתיהו קרא: "כל המקנא לתורה העומד בברית ילך אחריו" (מכבים א, ב:כז). קריאה זו הייתה אות לפתיחת המרד.

מתתיהו לא זכה לראות את סיום המרד: בטרם נפטר מזיקנה ציווה על בנו יהודה, המכונה "מכבי", להמשיך ולהנהיג את המרד. בשנת 164 לפני סה"נ שיחרר יהודה המכבי את ירושלים, טיהר את המקדש וחיידש את עבודת המקדש. בכ"ה בכסלו נחנך המקדש במשך שמונה ימים, ולזכר המאורע נחוג חג החנוכה בתאריך זה, בכל שנה, במשך שמונה ימים.

מעצב הבולים: יגאל גבאי
STAMPS DESIGNER: IGAL GABAY

Hanukka Lamp, "Bezalel", Mattathias the Hasmonean

This Hanukkia (Candelabrum for the Festival of Hanukka), has at its centre an impression of Mattathias and above this the inscription "For the Miracles and for the Mighty Deeds..." It shows the evolution of the festival of Hanukka - from the time of Mattathias to the emergence of the customs of celebrating the festival by lighting eight candles and saying the prayer "For the Miracles and for the Mighty Deeds..."

In 167 BCE, Mattathias, described as the son of John (Yohanon) who was the son of Simeon (Shimon), and his five sons led the national rebellion against the Greeks and those who had succumbed to their influence - and in particular against the decree of the Greek King, Antiochus Epiphanes banning the Jewish religion.

According to the account given in the Book of Maccabees (Book H, P. 2, v.1), Mattathias was a priest (and in some references is described as 'High Priest', a term indicating respect rather than high office). He was of the highly respected Jehoiarib family of Babylon whose move to Jerusalem is described in the Book of Nehemya (11 : 10) and he himself lived in Modin (Modi-in). His leaving Jerusalem appears to have been as a result of his bitterness about the Hellenisation of the Jews in the city and its influence on their religion. The historian, Josephus Flavius, described him as being Asamoneus (Hashmonai)(Antiquities of the Jews, Book 12, 6 : 1) but we cannot know for certain whether this was an additional 'nick-name' or if it was in fact his family's name, maybe after "Heshmon" where they lived. (Joshua 15 : 27).

The uprising broke out in Modi-in, after Mattathias had killed a Jew who wished to obey an order of the King's men to make sacrifices on the altar to a pagan god. Mattathias gave the cry "Follow me, those who are zealous of the Law and G-d's covenant" (Maccabim: Book 1, 2, v. 27) which became the uprising's battle-cry. Mattathias did not live to see the uprising's end, dying of old age and bequeathing the title Maccabeus (Maccabi) to his son Judas (Yehuda) and the trust to continue the leadership of the uprising.

In 164 BCE Judas Maccabeus liberated Jerusalem, re-sanctified the Temple and renewed Holy Worship there. On the 25th. day of the Hebrew month Kislev the temple was cut off for 8 days and in memory of this event Jews celebrate the festival of Hanukka every year for eight days starting on this date.

The custom of lighting candles on Hanukka is not mentioned in the Books of the Maccabees but first appears in writings from the days of the Second

חותמת
אירוע
להופעת
הבול
SPECIAL
CANCELLATION

Temple, so in fact we do not know exactly when the custom originated or in what circumstances. Until the middle ages individual oil lamps, standing in a row, were lit, and there were various different customs for lighting them. Later a single candelabrum for all the candles began to be used and this could be made from a wide variety of materials - stone, pottery, metal, or any every-day material which would be added to it.

The Hanukkia would be moulded and decorated with motifs - flowers, animals, religious symbols. The Rabbis even prescribed a special prayer for the festival, starting with the words 'For the miracles and for the mighty deeds...'.

The Hanukkia shown on the stamp was made in the Bezalel Academy of Art in Jerusalem by the sculptor Boris Schatz. The candle holders on the two sides of the Hanukkia are reminiscent of those from the Middle Ages in Europe, Aleppo (Syria) and in Persia. In these places it was the custom to light two extra candles - one to be used for the lighting of the eight ceremonial candles and a second for illumination.

Dr. Dov Herman

The Faculty of Judaism, Bar Ilan University

HANUKKA

Issue: January 1999
Designer: Igal Gabay
Stamp Size: 40 mm x 25.7 mm
Plate no.: 357
Sheet of 15 stamps, Tabs: 5
Printers: E. Lewin-Epstein Ltd.
Method of printing: Offset

HANUKKA

Emission: Janvier 1999
Dessinateur: Igal Gabay
Format de timbre: 40 mm x 25.7 mm
No. de planche.: 357
Feuille de 15 timbres, Bandelettes: 5
Imprimerie: E. Lewin-Epstein Ltd.
Mode d'impression: Offset

HANUKKA

Emission: Enero de 1999
Dibujante: Igal Gabay
Tamaño de sello: 40 mm x 25.7 mm
No. de plancha.: 357
Pliegos de 15 sellos, Bandeletas: 5
Imprenta: E. Lewin-Epstein Ltd.
Sistema de impresion: Offset

השירות הבולאי - טל: 03-5123933
שדרות ירושלים 12, תל אביב-יפו 68021
The Israel Philatelic Service - Tel: 972-3-5123933
12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel Aviv-Yafo